

ВІДГУК

**офіційного опонента Тильчика В'ячеслава В'ячеславовича,
доктора юридичних наук, професора, проректора з наукової роботи
Київського університету інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
на дисертацію Хрустальнової Юлії Сергіївни
на тему: «Адміністративні процедури у банківській сфері в Україні»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Відгук підготовлено на підставі вивчення рукопису дисертації та наукових праць Хрустальнової Юлії Сергіївни, опублікованих за темою дисертації.

Актуальність теми дисертації. Обрана дисертантом тема для дослідження є дійсно актуальною і стосується широкого кола питань адміністративно-процедурного регулювання у банківській сфері в Україні.

Сучасний етап розвитку науки адміністративного права характеризується посиленою увагою до питань адміністративно-процедурного регулювання всього спектру суспільних відносин, а Закон України «Про адміністративну процедуру», який набрав чинності 15 грудня 2023 року, фактично виступає базисом подальших наукових розвідок та розробки спеціалізованих нормативно-правових актів в окремих сферах правового регулювання.

Належне правове регулювання банківської діяльності є запорукою стабільності вітчизняної економіки в цілому, а тому чітка і детальна регламентація таких процедур як створення банків, банківський нагляд, примусова ліквідація неплатоспроможних банків є нагальною потребою сьогодення.

Стратегією розвитку фінансового сектору України передбачено певну «дорожню карту» гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу та запровадження Основних Базельських принципів у

систему національного банківського нагляду, кінцевою метою чого повинно стати абсолютна прозорість банківської сфери та дієвий механізм гарантування вкладів приватних осіб. Саме на вирішення цього завдання і спрямоване дане дисертаційне дослідження, що свідчить про його підвищену актуальність, науково-теоретичну і практичну цінність.

Наукова новизна отриманих дисертантом результатів визначається тим, що запропонована наукова робота є одним з перших монографічних досліджень, в якому, з урахуванням положень чинного законодавства, міжнародно-правових стандартів і правозастосовчої практики, здійснено комплексний аналіз теоретичних та практичних засад адміністративно-процедурного регулювання у банківській сфері в Україні, розкрито його особливості, сформульовано проблеми його реалізації, а також визначено шляхи їх подолання. Дисертаційне дослідження Ю.С. Хрустальнової визначається сучасною постановкою задач, виявленням та дослідженням нових ідей та тенденцій розвитку відносин, що виникають у процесі створення банків, ліцензування їх діяльності, банківського нагляду, примусової ліквідації таких фінансово-кредитних установ. Аналіз дисертації дозволяє стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети та чітко дав відповіді на поставлені завдання. При цьому сформульовані висновки та пропозиції є достатньо аргументовані та оригінальні, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці. У результаті проведеного дослідження на схвалення заслуговують основні положення наукової новизни, які виносяться на захист. Сформульована низка нових наукових положень, висновків та пропозицій, запропонованих особисто здобувачем, вирізняється науковою новизною, має теоретичне і практичне значення.

Так, дисертант запропонувала авторське визначення поняття «адміністративні процедури в банківській сфері» як нормативно закріпленого порядку розгляду та вирішення компетентним суб'єктом публічного адміністрування індивідуальної адміністративної справи, пов'язаної із

банківською діяльністю, за результатами якої приймається адміністративний акт, спрямований на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав та/або обов'язків окремого учасника таких правовідносин» (с. 20 дисертації). Також надано визначення понять «процедура державної реєстрації юридичної особи», «ліцензування банків».

Досліджуючи генезу адміністративно-процедурного регулювання банківської діяльності, автором виділено три етапи: 1) дореволюційний (до 1917 р.); 2) радянський (1917-1990 рр.); 3) сучасний (з 1990 р.), а також охарактеризовано специфічні риси кожного з них.

Особливу увагу у дисертації приділено детальній характеристиці таких адміністративних процедур у банківській сфері як процедури створення банків, процедури банківського нагляду, процедура примусової ліквідації банку та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення їх нормативних засад.

Дисертантом удосконалено критерії розмежування адміністративно-правового та цивільно-правового регулювання у банківській сфері та систематизацію зарубіжного досвіду адміністративно-процедурного регулювання банківської діяльності.

Автором обґрунтовано положення про те, що адміністративні процедури у банківській діяльності є інститутом адміністративного права, а також виокремлено їх специфічні ознаки: 1) застосовуються у сфері публічного регулювання економіки; 2) вміщують норми, що регламентують як діяльність суб'єкта публічного адміністрування (НБУ, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, Антимонопольного комітету України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та ін.) так і поведінку приватних осіб-учасників банківських правовідносин; 3) застосовуються для вирішення конкретної адміністративної справи у банківській сфері, за результатами якої приймається адміністративний акт, спрямований на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав та/або обов'язків окремого учасника таких

правовідносин; 4) мають, як правило, неюрисдикційний характер (с. 44 дисертації).

У науковій роботі сформульовано авторську позицію щодо основних тенденцій подальшого розвитку адміністративно-процедурного регулювання у банківській сфері. Так, надано пропозиції щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування, зокрема, шляхом внесення змін у Закон України «Про банки і банківську діяльність» та прийняття Закону України «Про адміністративно-процедурне регулювання банківської діяльності як результату систематизації масиву сучасного розпорошеного нормативно-правового регулювання у банківській сфері.

Таким чином, з урахуванням зазначеного можна стверджувати, що наукова новизна дисертації виявляється як у самому підході до досліджуваних проблем, так і у запропонованому розв'язанні конкретних питань.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність одержаних результатів підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням праць вітчизняних та зарубіжних вчених, результатами апробацій, емпіричних досліджень, публікацією результатів проведеного наукового дослідження в рецензованих журналах, обговоренням в рамках наукових конференцій, комплексними аналізом чинного законодавства, а також проєктів нормативно-правових актів, що стосуються тематики дослідження. У першу чергу, з позитивного боку слід відмітити надзвичайно чітке та правильне визначення автором роботи об'єкта та предмета дослідження, що, на жаль, сьогодні не часто зустрічається в наукових роботах такого рівня. У свою чергу, правильне розуміння об'єкта та предмета дослідження дозволило автору зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою та донести до наукової спільноти власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму і зробити дисертацію реальним внеском в науку адміністративного права.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Використання таких логічних методів, як аналіз і синтез, порівняння, аналогія, індукція, дедукція, дало змогу чітко визначити структуру дисертації, окреслити предмет та об'єкт дослідження, розкрити особливості реалізації розсуду судді під час розгляду справ в адміністративному судочинстві.

Дане наукове дослідження містить глибокий аналіз досягнень науковців, які вивчали теоретичні та практичні питання, порушені в науковому дослідженні: Р.С. Алімова, Д.С. Астахова, Н. О. Білоглазової, І.В. Бойко, Л. О. Васильєвої, Ш.Н. Гаджиєвої, О. О. Драчевської, О.Т. Зимі, І.О. Картузової, А. А.Коваленка, В.К. Колпакова, О.С. Лагоди, Т. А. Латковської, І. А. Лоюк, А.В. Марущак, О.І. Миколенка, О. П. Орлюк, Т.О. Коломоєць, О.М. Соловйової, В.П. Тимощука, Г.В. Фоміч, О.В. Царікової, А.А. Шараї, А.М. Школика та ін. Як видно з аналізу цього переліку, під час дослідження автор спиралася на праці вчених-адміністративістів, але також враховував досягнення та напрацювання фахівців інших правових галузевих наук. В дисертації вивчена та проаналізована періодична література, присвячена даній проблематиці, що свідчить про спробу синтезувати поряд з загальноприйнятими поняттями новітні підходи до удосконалення адміністративно-процедурного регулювання банківської діяльності. Суттєвою є також емпірична база проведеного дослідження, яку становлять правозастосовна діяльність Національного банку України, систематизовані дані судової практики, розміщені у Єдиному державному реєстрі судових рішень; практика Європейського суду з прав людини; акти адміністративного законодавства України; аналітичні матеріали Верховного Суду. Неухильно дотримуючись високих стандартів академічної та професійної доброчесності, здобувачем опрацьовано значну кількість нормативних джерел: положення Конституції, КАС України, законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють банківську діяльність; міжнародні нормативно-правові акти, згоду на

обов'язковість яких надано Верховною Радою України; законодавчі акти зарубіжних країн тощо.

Наукова та практична значущість отриманих результатів.

Виконана Ю.С. Хрустальновою наукова праця сприяє розв'язанню низки теоретичних і практичних питань, що мають важливе значення для вдосконалення адміністративно-процедурного регулювання у банківській сфері в Україні.

Теоретичні положення і практичні рекомендації, які знайшли своє відображення в дисертації, можуть і в подальшому використовуватися у науково-дослідній діяльності – для розроблення теоретичних і практичних проблем адміністративно-процедурного регулювання у банківській сфері; у правотворчій діяльності – для підготовки пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері банківської діяльності, зокрема внесення змін і доповнень до Закону України «Про банки і банківську діяльність»; у правозастосовній діяльності – у процесі практичної діяльності Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та ін.; у навчальному процесі – у викладанні студентам закладів вищої освіти дисциплін «Порівняльне адміністративне право», «Адміністративна реформа в Україні», «Сучасні аспекти адміністративного права», «Адміністративне право України», для підготовки посібників із відповідних дисциплін, а також наукових статей і повідомлень.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації достатньо повно викладені в анотації та наукових публікаціях. Анотація містить стислий опис основних положень і результатів дослідження і повністю відображає зміст дисертації. Дисертацію, анотацію та наукові публікації оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог. Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено у восьми наукових публікаціях, серед яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з

юридичних наук, а також три статті – у збірниках наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях. Оформлення дисертації Ю.С. Хрустальнової відповідає вимогам, які висуваються до такого роду робіт. Зокрема, слід відмітити, що структурно дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою. Вибрана структура дисертації дозволила автору послідовно і системно проаналізувати широкий спектр питань, які стосуються питань адміністративно-процедурного регулювання у банківській сфері. При розбитті розділів основного тексту на підрозділи автором дотримані правила пропорційності, непересічності, взаємовиключення і неперервності. Автор послідовно виклав матеріал, в основному правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулював необхідні наукові дефініції. Мета і завдання, визначені автором у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а всі висновки та рекомендації, зроблені автором, об'єднані провідною ідеєю – створення ефективного наукового підґрунтя адміністративно-процедурного регулювання банківської діяльності в Україні. Таким чином, вивчення змісту дисертації та наукових праць Ю.С. Хрустальнової дає підстави зробити висновок про актуальність обраної теми, достатній ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень і висновків, що виносяться на захист, їх практичну значущість і наукову новизну, а також про глибокий аналіз питань, пов'язаних з процедурами створення банків, банківського нагляду та примусової ліквідації банків.

Зауваження до дисертації. В цілому дисертаційне дослідження виконане на належному рівні. Разом з тим, аналіз дисертації дає підстави зробити наступні зауваження та рекомендації:

По-перше, ведучи мову про таку стратегічну ціль розвитку адміністративно-процедурного регулювання в банківській сфері в Україні як гармонізація адміністративно-процедурного законодавства України (як загального, так і спеціалізованого) із законодавством Європейського Союзу,

хотілося б побачити «дорожню карту» такої нормотворчої роботи та її виконавців.

По-друге, додаткового обґрунтування потребує така складова запропонованої дисертантом парадигми розвитку адміністративно-правового регулювання в банківській сфері як «банківський нагляд, а не банківський контроль» (с. 170 дисертації), адже нагляд є різновидом контролю. В чому принципова різниця?

По-третє, розглядаючи питання примусової ліквідації банків (підрозділ 2.3 дисертації), автор взагалі не приділяє увагу громадському контролю. Вважаю, що від цього наукова робота тільки б виграла.

По-четверте, автор наголошує, що Україна з урахуванням досвіду банківського регулювання в зарубіжних країнах повинна модернізувати організаційну структуру банківського нагляду та пропонує запровадити змішану систему банківського нагляду (с. 180 дисертації). Але який саме спеціалізований орган має бути утвореним, які його повноваження, як він буде взаємодіяти з НБУ? Тому все ж таки хотілося почути думку дисертанта з цього приводу.

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, певної неповноти розгляду окремих питань теми дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові положення, які являють нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання і сприяють підвищенню ефективності адміністративно-процедурного регулювання у банківській сфері в Україні.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Дисертаційне дослідження виконано автором самостійно з використанням останніх досягнень науки адміністративного права і процесу. Усі сформовані в ньому положення, висновки і пропозиції обґрунтовано на основі особистих досліджень автора, їх наукове значення вносять значний вклад у розвиток науки адміністративного права в частині дослідження адміністративної процедури як єдиної правової категорії, вдосконалення чинного адміністративно-процедурного законодавства в банківській сфері та практики його застосування. Таким чином, наукова і практична цінність дисертації є повністю доведеною. Дисертаційна робота виконана вперше і поглиблює існуючі знання юридичної науки, а саме є суттєвим внеском до теорії адміністративного права. Дисертація є завершеною, самостійно підготовленою, кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливе наукове завдання.

На підставі викладеного вище, можна зробити висновок, що дисертація «Адміністративні процедури у банківській сфері в Україні» за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, достовірністю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів, а також за кількістю і якістю опублікованих праць та за оформленням відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії,

затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – Хрустальова Юлія Сергіївна заслуговує на присудження їй за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
проректор з наукової роботи
Київського університету інтелектуальної
власності та права Національного університету
«Одеська юридична академія»**

В.В. Тильчик